

kétség kívül tulajdoníthatunk. — Tsak kilentz árkusokból áll.

Légyen a' XVII. század kezdete egyszer'smind határa értekezésemnek, mellyel hëbizonyítottam, már a' legtávúbb időkben volt 's anyai nyelven irtt Történeti Jegyzeteinket, — 's azoknak megemésztetéseket sajnállottam — még némellyeknek valahára leendő feltalálásokat reméltem. — Édes Hazámnak legveszedelmesebb ideiben éltt Naggyaival: Fő Papjával — Palatinussával — Fő-Vezérével — kik mind anyai nyelven jegyzték Történeteinket, olvasóimat megemértettem.

Jankowich.

3.

A' Nemzetiségről.

Δεί τοις μὲν ἰκανῶς εἰρημένοις χρῆσθαι τὰ δὲ παραλελειμμένα πειρᾶσθαι ζητεῖν.

Aristot. Polit. VII, 10.

Azon nevezetes időtől, a' mellyben nagy lelkű és felséges gondolkozású Fejedelmek az Universalis Monarchia' igáját, melly alatt Európának leg több Nemzeti sokáig már nyögven Nemzetiségöket lassanként enyészni látták, mennyei erővel eltörölték, méltán azt is lehetett reményleni, hogy a' *Nemzetiségnek* betsét 's az Országok' megtartására, védelmezésére és helyre állítására való hathatós erejét megismérvén, annak szabad kifejezésére és lelkesítésére is leg inkább törekedni fog. Avagy nem oda tzeloznak-e Német Országnak, mind különös Tartományaiiban, mind pedig Szövetség' Gyűlésén (Bundestag) tett inté-

zései? Nem oda Frantzia, Olasz és egyéb Országokban kinyilatkoztatott nemes iparkodások?— Annál inkább pedig ezt várhatni olyan Nemzektől, a' mellyek úgy, mint p. o. Magyar Nemzetünk, azon külső elnyomatástól menttek lévén, igazságos és az év' lelkének hóduló bős Fejedelmeknek örizetjek alatt épségben maradtak.

A' mennyire ezen Tudományos Gyűjtemény is oda tekinthet, talán némelly Olvasónak nem épen helytelennek fog látszani, ha a' *Nemzetiségnek* igaz voltát és természetét valamivel világosabban fejtegetni próbáljuk, mint a' miképen azt eddig a' leghiresebb Irók-is velünk meg-ismértették. Nagyobbára tudniillik ezen rokon képzeletek: *Nemzet*, *Nép*, *Ország*, (v. *Státus*), *Nation*, *Volk*, *Staat*, öszve zavartatnak, vagy egymással feltseréltetnek; holott a' köztök lévő különbség olly szembetűnő, hogy azt a' principiumoknak a' munkás életre való alkalmaztatásokban épen ezek az Irók magok-is észre veszik, és felakadnak rajta. Azomban se *Aristoteles* a' politikájában, se *Plátó* a' respublicáról 's a' törvényekről irt könyveiben, se *Cicero* a' hasonló tzmű értekezéseiben, se ezeknek számos Commentátorai, se pedig *Montesquieu* *), vagy *Filangieri* **), se a' többi e' némű ujjabb Irók, a' *Nemzetiség* ideáját világosan és vóltaképen meg nem magyarázták; a' mi sokféle héjános okoskodásokra alkalmatosságot adott. De még azok-is, a' kik ugyan a' *Nemzetiségről*, és annak különbféle meghatározásairól irtak ***), még azt a' kérdést se vették fel, mi a' *Nemzet*, 's miképen külön-

*) *L'esprit des loix.*

**) *System der Gesetzgebung. N. d. Ital.* —

***) P. o. *Untersuchung über den deutschen National-Charakter.* Wolfenbüttel 1794. 8.

bőzik a' Néptől, és a' Státustól? — Még leg többet 's különös elmésséggel, de csak mellesleg, szóllott erről *Villers*, ama híres Frantzia Tudós, minden Frantziák között a' Német Nemzetiségnek legigazabb bírása.*)

Ezen figyelemre méltó tárgy pedig olly böséges-is, hogy sok részekből álló munkákat lehetne írni róla. De itt csak arról legyen közönségesen a' szó, hogy mi a' *Nemzet*, és a' *Nemzetiség*? (*Nation* und *Nationalität*?) miben állanak ennek első határozásai, és állandó alapos különbségei, a' mellyek által más hasonló társasági formáktól meg különböztetnek. Csak töredékeket nyújthatunk; csak integetések ezek. **)

Az erőszaktól való megmenekedés, és az életre szükséges dolgok' könnyebb megszerzésének kívánsága arra bírta az egyes embert és egyes familiát, hogy többekkel egy társaságba lépjen. Ha ezen egyesülésnek első formálása arra ütött ki, hogy minden utóbbi határozásai csak a' társaságnak önnön belső voltából, vagy is maga erejéből 's természetéből fejlődhettek ki, ezen társaság *Nemzetnek* termett, és azzá-is vált. (*Nata est, non facta.*) Ha pedig ollyan egyességnak tagjai nem költsönös hajlandóságból 's belső erővel, hanem más idegen külső hatalom által össze szerkesztettek, úgy hogy a' társaságnak minden következő modificatiója 's kimiveltetése csak

E. v. Bonstetten über Nationalbildung. 2 Th. Zürich 1802. 8.

H. S. Zimmermann vom Nationalstolze. —

L' esprit des Nations. A la Haye. 1752. 8. —'s a' t.

*) A' Göttingai Universitas' védelmezésére irtt jeles könyvben: über die Universitäten und öffentlichen Unterrichts Anstalten im protest. Deutschland, insbesondere im Königreich Westphalen. A. d. F. übers. von B. H. Hagena. Lübeck 1808. 8.

**) Bár legyenek ἀπόρροιαι φρονήσεως, καὶ ἀποτελέσματα ἐνδιασπασμένα τὰς χρεῖας πρὸς τοὺς βίον.

abból a' külső kútforrásból származott, azt *Népnek* (Völk, populus) nevezzük.

Az Emberiség tudniillik egy olyan Egész, olyan Világ, mellynek elementumi az egyes emberek, a' kik egymással egyesülvén különbféle testeket (corpora moralia) formálnak. Valamint pedig a' természeti (physikai) testeket *orgánosokra* és *orgántalanokra* (organische und anorganische) felosztjuk, szint' ugy a' moralis testek (vagy corporatiók, társaságok) között is azt a' különbséget találjuk. A' *Népek* tudniillik az orgántalan testek, a' *Nemzetek* pedig igen is orgánosok. Az orgántalan testeknek részei tsak physica attractio és repulsio által, vagy mechanismus és külső erő által, állanak össze, mint aggregatumok, gyűlevészek, formátlan masszák, vagy legfellebb mint physikai és chemiai szerek. Ugy szintén a' Népeket is tsak külső hatalom vagy másunnan eredett 's reájok ruházott kormányzás formája ragasztja össze, 's tartja együtt. — Ellenben az orgános testek önnön magokból, a' benne lakó organismus vagy is orgános-erő által élnek, formálódnak, tartatnak. Ezen belső önkéntmunkás élet-principium az orgános testekben minden változásokat, mozgásokat és functiókat előhoz; a' külső befolyásokat maga természete szerént meghatározza, az azokból származó akadályokat és sérelmeket elhárítja és helyrehozza, minden idegen elementumot vagy az organismus természetéhez hasonlóvá teszi, (assimilát), vagy, ha oda épen nem fér, ártatlanná teszi, avagy a' testből egészszen kiveti. *) Ugy épen a' *Nemzet* is. Mert tsak azt a' köz társa-

*) D. J. Walter Physiologie des Menschen, 1. Thl. S. 42 f.
M. Lenhossék Physiologia medicinalis, I, 213. sq.
C. A. Eschenmayer Psychologie, S. 150. f.

ságot, akár nagy legyen az, akár kicsiny, úgy lehet nevezni, a' melly önnön magából veszi polgári életének minden formáit, változásait, functióit. — A' *Nemzetben* pedig az organos-erő, vagy élet' principiuma, áll a' *Nemzet' lelkeben*, (*National-Geist*) az az: a' tagjainak és részeinek azon erányozásaikban, a' mellyeket a' Nemzet első eredetétől és szinte nemzésétől fogva az akkori környülfállásokhoz képest kapott, és ezután állandóul követett. *)

A' ki csak józan észszel ezen nézőpontból akármelly igaz Nemzetnek állapotját vizsgálja, azt fogja látni, hogy az Organismusnak minden jelei, törvényei és formái benne feltalálhatnak. De azokat bővebben elő számlálni és megmagyarázni itt nem tételom. — Sapiienti sat. —

4.

A' Kézírások' vagy régi Írott-könyvek'

hajdani állapotjának

Rövid Históriaja

A' Könyvnyomtató-mesterség' feltalálásáig 's a' tájon.

A' XV-ödik Esztendőszázban.

Memoriae Sacrum.

Ritka tudomány már ma az, a' meljbe a' magyar nyelv is, a' mennyire tehetségétől telik, belé nem vágott volna, — legalább nagyoló fejlesztéjével, ha még köszörületlen a' bárdja.